

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος Συνδρομή έτησια : Έν Ελλάδι φρ 12. εν τη αλλοδαπή φρ 20. - Αι συνδρομαί άρχονται από 1 Ιανουαρίου εκάστου έτους και είνε έτησια - Γραφειον τής Διευθύνσεως : Οδός Σταδίου, 6 13 'Ιουνίου 1882

ΑΘΗΝΑΙΣ

[Ιστορικόν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου.
Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνίξις· 181 σελ. 367.

III'

Ο κατάλογος τῶν ὁδοιπορικῶν σταθμῶν ἀπὸ Βορδιγάλων εἰς Ἱερουσόλυμα, ὁ συνταχθεὶς ἤδη ἐν ἔτει 333 πρὸς χρῆσιν τῶν ἐκ τῆς Δύσεως προσκυνητῶν, περιγράφει τὴν ὁδὸν ἀπὸ τοῦ προαστείου Δάφνης παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν μέχρι τῆς ἁγίας πόλεως. Πιθανῶς δὲ καὶ ἡ Εὐδοκία τὴν αὐτὴν ἐπορεύθη ὁδόν!

Ἦγε δ' αὐτὴ ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ προαστείου ἐκείνου παραλλήλως τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου διὰ τῆς Ἀσοδικεῖας καὶ τῆς Τριπόλεως, ἔπειτα δὲ διὰ τῆς Βηρυτοῦ καὶ τῶν ἀρχαίων φοινικικῶν πόλεων Σιδῶνος καὶ Τύρου, αἵτινες ἀκόμη ἦσαν διάσημοι διὰ τὰ πολυτελῆ αὐτῶν ὑφάσματα καὶ τὰ πορφυροβαφεῖς. Διευθύνετο δὲ κατόπιν εἰς τὴν Πτολεμαῖδα καὶ προὔχρει, διερχομένη πρὸς τὸ Κάρμηλον ὄρος εἰς τὴν πολυπληθῆ πόλιν Καισάρειαν, ἔθια ἐπερατοῦτο ἡ ἐπαρχία Συρία καὶ ἤρχιζεν ἡ Ἰουδαία.

Ὁ βυζαντινὸς διοικητὴς τῆς Παλαιστίνης, ὅστις διέμενον αὐτόθι, καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς μεγάλης ταύτης μητροπόλεως ἐδεξιώθησαν αὐτόθι τὴν αυτοκράτειραν καὶ ὠδήγησαν αὐτὴν περαιτέρω διὰ τῆς Μαξιμιουπόλεως, τῆς Στραδέλλας, τῆς Σκυθοπόλεως εἰς Ἄσρα καὶ Νεάπολιν ἢ Σίκιμα, ὅθεν μέχρι τῆς Ἱερουσαλῆμ ἐκάλουν τοὺς προσκυνητὰς πολλοὶ παλαιοὶ τόποι πρὸς ἐπίσκεψιν χωρῶν ὧν τὴν ἀνάμνησιν εἶχε καταστήσει ἱερὸν ἡ ἱστορία τῆς Γραφῆς.

Ἡ Μελάνη ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησιν τῆς αυτοκράτειρας συνοδευομένη δὲ ὑπὸ ταύτης τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡ Εὐδοκία εἰσῆλθεν εἰς Ἱερουσαλῆμ. Συνδυασμὸς τῶν γεγονότων ἀνυπολόγιστος εἶχεν ἀγάγει αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἐλαιῶνων τῶν πατρῶν αὐτῆς Ἀθηνῶν εἰς τὴν φοινικιότροφον ἀπωτάτην πόλιν τοῦ Δαυὶδ καὶ Σολομῶντος. Αἱ δύο αὐταὶ Θαυμάσιαι πόλεις ἐσήμαινον δι' αὐτὴν τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὸ τέρας τοῦ βίου της, ἀμφότεραι δ' ἦσαν οἱ ἀντίθετοι πόλοι τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ.

Ἡ Ἑλλάς ἦτο ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, αἱ δ' Ἀθῆ-

1. Itinerarium Hierosolymitanum εκδ. Wesseling.

καὶ τὸ προσκύνημα τῶν ἐθνικῶν. Ἐτι δ' ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Χριστιανοῖς, ὁ ὑπέρμετρος πόθος ὁ ἐλκύων αὐτοὺς πρὸς τὴν πατρίδα τῶν μεγίστων πνευμάτων τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὰ σεβάσματα αὐτῆς μνημεῖα. Ἀλλὰ τὸν λαμπρὸν τοῦτον τῶν Ἑλλήνων κόσμον εἶχε καταδικάσει εἰς θάνατον Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος.

Ἡ ἁγία Γραφή ἀπεδιώξε τὸν Ὀμηρον. Ὅτι δὲ ὑπῆρξαν ἡ Ἑλλάς καὶ αἱ Ἀθῆναι διὰ τὴν ἀρχαίαν ἀνθρωπότητα, τοῦτο ἦσαν κῦν διὰ τὴν νέαν ἡ Παλαιστίνη καὶ ἡ Ἱερουσαλῆμ.

Ἡ ἄφιξις τῆς Εὐδοκίας ὑπῆρξε συμβάν μέγα διὰ ταύτην τὴν πόλιν. Καὶ μετέβηκιν μὲν αὐτότε ἀπειροὶ προσκυνηταὶ ἐκ πᾶσιν τῶν χωρῶν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν χρόνων Ἑλένης τῆς μητρὸς τοῦ Κωνσταντίνου οὔτε αυτοκράτωρ τις οὔτε αυτοκράτειρα εἶχε προσκυνήσει τὸν ἐν αὐτῇ τάφον τοῦ Σωτῆρος. Ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῶν Ἰουδαίων, ἐν ἣ ἐκ τῶν φρενῶν ἀνδρῶν πτωχῶν καὶ μεγαλοψύχων εἶχον ἐκπηγάσει αἱ θρησκευτικαὶ ἐκείναι ἰδέαι αἱ καταβυλαῖσαι τὴν χριστιανικὴν δεσποτείαν τῶν ἀρχαίων θεῶν, τὴν ἐπιφανῆ σοφίαν τῶν φιλοσόφων καὶ τὸν ὅλον ἀρχαῖον πολιτισμὸν, ἐπέβηκιν ἡ Εὐδοκία κόσμου ὅλος ξένου αὐτῆ, πρὸς ὃν οὐδὲν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ αὐτῆς παρελθόντος ἠδύνατο νὰ συνδυάσῃ. Ὅλον αὐτῆς τὸ δαιμόνιον, τὰ δῶρα τῶν Μουσῶν, ἡ γνῶσις τῆς Ἑλληνίδος ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἦσαν οὐδαμινὰ ἐπὶ τοῦ ξηροῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ εἶχον βαθεῖσαι ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἡ δὲ κλεῖς πρὸς τὰ μυστήρια τῆς Ἱερουσαλῆμ ἠδύνατο νὰ εἰσῆθῃ μόνον ἐν καρδίᾳ πλήρει τοῦ αἰσθήματος τῆς πίστεως, θεοσεβείας βαθυτάτης καὶ τελείας ἀπηνήσεως τῶν ἐγκοσμιῶν, ὅποια ἦσαν τὰ αἰσθήματα τὰ καθαγιασμένα τὴν ψυχὴν τῆς Μελάνης.

Οὐδὲν πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτῆς συγγενὲς, οὐδὲν ἑλληνικόν, οὐχὶ μνημεῖα τῆς ἱστορίας οὐδὲ τῆς τέχνης ἔργα περιεκαλλῆ, οὐδὲ σχολεῖα τῆς ἐπιστήμης εὔρεν ἡ αυτοκράτειρα ἐν τῇ μικρᾷ Ἱερουσαλῆμ. Ἐρεπίαι τινα παλαιῶν κτιρίων, ἰδίως τευχῶν καὶ ὀχυρωμάτων, ὡς οἱ πύργοι Ἰππικὸς, Φασάηλος καὶ Μαριάμη, ἀνεκάλουν ἀκόμη εἰς τὴν μνήμην τοὺς χρόνους τῆς ἐγχωρίου τῶν Ἰουδαίων βασιλείας καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων κυριαρχίας. Ἐτι ἵστατο ἄνω τῆς κοιλάδος Ἰωσαφάτ τὸ ὑπὸ τὸ σῶμα «τάφοι τῶν βασιλέων» διάστημα μνημείων,

ὑπερ ὑπῆρξεν ὁ τάφος τῆς τὸν Ἰουδαϊσμόν δε-
χθεΐσης βασιλίσσης τῆς Ἀδιαβηνῆς Ἐλένης. Τού-
του ὁ μὲν Τίτος ἐφείσθη, ὁ δὲ Παυσανίας ὁ τῆς
Ἑλλάδος περιηγητῆς οὐκ ἄνευ ὑπερβολῆς ἐκήρυ-
ξεν αὐτὸ παράλληλον τοῦ ἐν Ἀλικαρνασσῶ μαυ-
σωλείου¹.

Ἐκαλεῖτο δ' ἔτι ἡ Ἰερουσαλήμ Αἰλία Καπιτω-
λιάς, συνέπιπτε δὲ νὰ φέρῃ καὶ αὐτὴ ἡ Εὐδοκία
τὸ ὑπερήφανον αὐτοκρατορικὸν ὄνομα Αἰλία. Εἶχε
δὲ ὀνομάσει οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς, κατα-
πνίξας ἐντὸς βρυμάτων αἵματος τὴν τελευταίαν
δύσελπιν ἐπανάστασιν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῶν Ῥω-
μαίων ὑπὸ τὸν φανατικὸν Βακροχρόβαν, τὴν νέαν
ἀποικίαν ἣν εἶχεν ἐγκαταστήσει ἐπὶ τῶν ἐρειπίων
τῆς ὑπὸ τοῦ Τίτου καταστραφείσης πόλεως ἀφι-
ερώσας εἰς τὸν Καπιτωλίον Δία. Πάντα δὲ τὰ μνη-
μεῖα ἅτινα ἐθεωροῦντο αὐτόθι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων
καὶ Χριστιανῶν ὡς τίμια εἶχον κατασραφῆ ὑπὸ τῶν
Ῥωμαίων μετὰ κακῆς προθέσεως καὶ ἐλθρομότηθη-
σαν. Κατὰ τὸν χώρον τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος,
τοῦ παλαιοτάτου ἱεροῦ κέντρο τοῦ μονοθεϊσμοῦ,
ἐκτίσθη ναὸς τοῦ Διὸς, τὸν δὲ χωσθέντα τάφον
τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ἠτίμασεν ἱερὸν τῆς
πανδημοῦ Ἀφροδίτης. Μόνον δ' ἐπὶ τῶν χρόνων
τοῦ Κωνσταντίνου ἐκρημνίσθη ὁ βέβηλος οὗτος
ναὸς τῆς Κύπριδος, ὅτε λέγεται ὅτι ἐν τοῖς ἐρει-
πίοις τῶν θεμελιῶν ἀνευρέθη ὁ Ἅγιος Τάφος. Ἡ
διευσθεῖς ἀγορῶσα Ἐλένη ἐπαπέδωκεν αὐτὸν εἰς
τὴν λατρείαν τῶν Χριστιανῶν ἐν ἔτει 326² καὶ ὁ
Κωνσταντῖνος ἐκτίσεν ἔπειτα ἐπ' αὐτοῦ μὲν μαρ-
μάρινον εὐκλήριον, ἐγγυὸς δ' αὐτοῦ ἐκκλησίαν λαμ-
πράν, ἐγκαινισθεῖσαν ἐν ἔτει 336.

ΙΘ'

Ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ἐν Βηθλεὲμ, ἐν
τῷ ἄλσει Μαμβρῆ, τῇ ἔδρᾳ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἐν
ἄλλοις τόποις ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ἡ Ἐλένη εἶχον
ἰδρύσει ἐκκλησίας, τὴν δὲ παρακμάσασαν Ἰερου-
σαλήμ ἀνύψωσαν καταστήσαντες αὐτὴν τούλα-
χιστον τὸ ἱερώτατον προσκύνημα τοῦ Χριστιανι-
σμοῦ. Ἡ πόλις τοῦ Δαυὶδ ἢ μᾶλλον τοῦ Ἀδρια-
νοῦ ἦτο ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Κωνσταντίνου οὐ-
τως ἔρημος, ὥστε ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος
Εὐσέβιος διεβεβαίωκε ὅτι αὐτόθι δὲν ὑπῆρχεν
οὐδὲ μία Ἰουδαϊκὴ οἰκία ἐν ἣ Ἕλληνας ἠδύνατο
νὰ κατοικήσῃ. Ἰουδαῖοι ἐν γένει δὲν ἦσαν αὐτόθι
ἐγκατεστημένοι³.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς εἶχεν ἐκδιώξει διὰ

1. Παυσαν. Ἀρχαῖ. VIII, σ. 16. Κατὰ τὴν ἐπι-
πολαίαν διαβεβαίωσιν αὐτοῦ ἡ μαρμαρίνη πύλη τοῦ
τάφου τούτου ἦνοιγε καὶ ἐκλείεν ἀφ' ἑαυτῆς καθ' ὥρι-
σμένην ἡμέραν. Robinson, Biblical researches in
Palestine, I, σ. 528 κ. ε. καὶ Grätz, Gesch. der
Juden III, σ. 433.

2. Εὐσέβιος ὁ ὑπομν. εἰς Παλμούς. LXIX, σ. 382
παρὰ τῷ Wesseling Dissert. zum Hinerar. Hier-
osol. σ. 540.

παντὸς ἐκ τῆς Ἰερουσαλήμ τοὺς Ἰουδαίους κατοί-
κους, ἢ δ' ἀπᾶνθρωπος αὐτοῦ ἀπαγόρευσις ἔμεινεν
ἰσχύουσα ἐπὶ αἰῶνας ὅλους. Μόνον δ' ἄπαξ κατ' ἔ-
τος ἐπετρέπετο εἰς τοὺς ἀτυχεῖς Ἑβραίους νὰ ἐπι-
βῶσι τῆς ἀγίας αὐτῶν πόλεως, ἵνα κατὰ τὴν ἡ-
μέραν τῆς καταστροφῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Τίτου ἐ-
πισκεθῶσι τὸν χώρον ἔνθα ἔκειτό ποτε ὁ ναὸς
τῶν καὶ κλαύσωσι καὶ στερονοκοπηθῶσι διὰ τὴν
τύχην αὐτῶν. Ἐτι δὲ κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα
καὶ κατόπιν ἴσταντο αὐτόθι δύο ἀνδριάντες τοῦ
Ἀδριανοῦ, ὧν ὁ ἕτερος ἔφιππος¹. Ἐγγυὸς δ' αὐ-
τῶν ἔκειτο λίθος τετροπημένος, ὃν οἱ Ἰουδαῖοι ἤ-
λειπον δι' ἐλπίου κατὰ τὴν πένθιμον ἐκείνην ἡ-
μέραν ἔπειτα δ' ἔτχιζον ὀδυνηρῶς κραυγάζοντες
τὰ ἱμάτια αὐτῶν καὶ ἀπῆρχοντο πάλιν².

Μόνον ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς ἀπέστρεψεν ἐν ἔ-
τει 362 τὴν ἀπαγόρευσιν ἐκείνην καὶ ἐπέτρεψεν
εἰς τοὺς ἐν Γαλιλαίᾳ διαμένοντας Ἰουδαίους νὰ
ἐγκατασταθῶσι πάλιν ἐν τῇ Ἰερουσαλήμ. Θέλων ἐκ-
μίσους κατὰ τῶν Χριστιανῶν νᾶνεργεῖν πάντας
τοὺς ἀλαί ὀνομαστοὺς λαοὺς, παρώτρυνε καὶ τὸν
Ἰουδαϊκὸν λαὸν νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὸν ναὸν τοῦ
Σολομῶντος. Οἱ δ' εὐεργετηθέντες Ἑβραῖοι ἤρ-
ξαντο πράγματι τῆς ἀνακτίσεως, ἀλλ' ὁ θάνατος
τοῦ μεγάλου αὐτῶν προστάτου κατέριψε πάλιν
τὸ ἔργον καὶ ἐξεδίωξε πάλιν αὐτοὺς ἐκ τῆς πό-
λεως. Καὶ κατὰ τὸ πέρας δὲ τοῦ τετάρτου καὶ
τῆς ἀρχῆς τοῦ πέμπτου αἰῶνος, ὅτε ἔζη ἐν Βη-
θλεὲμ ὁ πατὴρ τῆς ἐκκλησίας Ἰερώνυμος, ἐπετρέ-
πετο αὐτοῖς ἢ εἰς τὴν Ἰερουσαλήμ μετὰ βασις μόνον
κατὰ τὴν μίαν ἐκείνην ἡμέραν.

Ἐν δὲ Τιβεριάδι τῇ παραθαλασσίᾳ ὑφίστατο
ἔτι ἡ μεγάλη συναγωγὴ, τὸ κέντρον τοῦ πνευμα-
τικοῦ τῶν Ἰουδαίων βίου καὶ οἰνεῖ τὸ πνευπι-
στήμιον αὐτῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος εἶ-
χεν ἀναγνωρίσει αὐτόθι ὡς ἀρχηγὸν πασῶν τῶν ἐν
τῷ κράτει Ἰουδαϊκῶν κοινοτήτων πατριάρχην, οὗ
τὸ ἡγεμονικὸν ἀξίωμα μετεβιβαζέτο κληρονομι-
κῶς ἐν τῇ φυλῇ Ἰλήλ. Κατὰ δὲ τὸν τέταρτον αἰ-
ῶνα οὗτος ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον *illustris*, ὅστις
ἀπεδίδοτο μόνον εἰς τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄρχον-
τας τοῦ κράτους. Ἀλλὰ καὶ τὸ δίπλωμα ἐπιτί-
μου ἐπάρχου (*praefectus honorarius*) παρεχω-
ρεῖτο ἐκ χάριτος εἰς τὸν μὲν ἢ τὸν δὲ τῶν δια-
πρεπόντων πατριαρχῶν³. Ἄλλ' ἐν ἔτει 418 ὁ Θεο-
δόσιος ἀφῆρσεν ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου Πατριάρχου
Γαμαλιήλ τὸν τίτλον ἐκείνον ἕνεκα καταχρήσεως
τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ περὶ τὴν οἰκοδόμησιν νέων συν-
αγωγῶν καὶ ἕνεκα προσηλυτισμοῦ. Ἐκτοτε δι' ἐξέ-
λιπε καθόλου τὸ Ἰουδαϊκὸν πατριαρχεῖον, τὸ τε-

1. Robinson I, σ. 438.

2. Hiner. Hierosol. σ. 591.

3. Περὶ τῶν τίτλων τῶν πατριαρχῶν *spectabilis*,
clarissimus, *illustris* ἴδ. Ugo linì, Thesaur. Antiq.
sacrar. IV, σ. 704. Περὶ δὲ τῶν πατριαρχῶν ἴδ.
Grätz, Gesch. der Juden IV, σ. 331.

λευτατον λείψανον παμπαλαίων θεσμών του έβραϊκού παρελθόντος¹.

Ούτω δ' αὐστηροί ὑπῆρχον οἱ νόμοι τοῦ νεώτερου Θεοδοσίου κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὥστε δ' νεώτατος τῶν ἱστοριογράφων τοῦ λαοῦ τούτου εἶπεν, ὅτι δι' αὐτοῦ ἤρξατο ὁ μέσος αἰὼν διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέβη αὐτοὺς καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅθεν πιθανῶς ἐξεδιώχθησαν, ὡς ἐξηλάθησαν κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ὑπὸ τοῦ βιαίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου. Ἡ δὲ συναγωγή αὐτῶν, ἢ ἀντὶ πολλοῦ χρήματος ἀδείξ' Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου εἶχον οἰκοδομήσει ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ καλουμένῃ *Χαλκοκρατεία*, δικταγῆ τοῦ ἐγγόνου ἐκείνου μετετρέπη εἰς ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου².

Ὁ μικρὸς πλῆθυσμός τῆς Ἱερουσαλῆμ συνέκειτο ὡς τὸ πλεῖστον ἐκ Σύρων, Φοινίκων καὶ τῶν ἀπογόνων τῆς ἀποικίας τοῦ Ἀδριανοῦ ἧτις εἶχε συμπληρωθῆ δι' ἐποικισμοῦ Ἀρμαίων. Ἦτο δὲ χριστιανική, ἀλλ' ἠρήμει ἐτι κρυφίους τινὰς εἰδωλολάτραις, ἐπειδὴ ἡ ἀρχαία θρησκεία τῆς Συρίας, ἰδίως δ' ἡ λατρεία τῆς Ἀστάρτης καὶ τοῦ Μίθρα, διατηρεῖτο καὶ ἐν τισὶ τόποις τῆς Παλαιστίνης μετὰ τοιαύτης ἐπιμονῆς, ὥστε ταῦστηρὰ διατάγματα Θεοδοσίου τοῦ Β' προὐκάλεσαν πολλὰς ἐπαναστάσεις τῶν εἰς τὴν παλαιὰν πίστιν ἐμμενόντων ἐν ταύτῃ τῇ ἐπαρχίᾳ.

Ὁ Ἕλλην πατὴρ τῆς ἐκκλησίας Γρηγόριος δ' Νύσσης ὅστις ἀπέθανε τῷ 394 ἔγραψε λίαν σκοτεινὴν εἰκόνα τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς τῶν κατοίκων τῆς Ἱερουσαλῆμ. Εἶχε δ' ἀρεκτὴν εὐκρίνειαν, ἢ ἀποτρέψη τοὺς προσκυνητὰς ἀπὸ τῆς ἐκείσε μεταβάσεως, ἐπειδὴ πᾶσαι τῆς Ἀνατολῆς αἱ πόλεις ἦσαν μεμολυσμένα ὑπὸ κακιῶν ἐπιδημιῶν μετὰ πολλῶ δὲ μεγαλειτέραις βδελυγμαῖς ἐστιγματίσει τὴν μοιχείαν, κλοπῶν, εἰδωλολατρῶν, φαρμακῶν καὶ δολοφόνων πεπληρωμένην Ἱερουσαλῆμ³. Ἀλλ' ὁ ἰδεώδης πόθος τῶν Χριστιανῶν ὁ ἐλκύων αὐτοὺς πρὸς τοὺς χώρους τῆς λατρείας αὐτῶν ἐξωρᾶίξει τὰ γήινα ταῦτα Σόδομα ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτῶν καὶ μετέπλαττεν εἰς παράδεισον οὐράνιον. Αἱ ἐνδημοῦσαι κακίαι τῆς Ἱερουσαλῆμ, ὡς ἐπολλαπλασιάζον διηνηκῶς αἱ ἐπιπρόσθετοι τυχοδιωκτῶν μεταβαίνοντων αὐτόσε ἐπὶ προσκυνήσει, δὲν ἠδύναντο νᾶρανίσωσι τὴν ἄρρητον εὐτυχίαν τῆς αὐτοῦ δικιμονῆς ἢ νᾶπροσδέσσει τὴν λάμπιν τὴν περιβάλλουσαν τὸν Γολγοθᾶν, τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν καὶ τὴν Βηθλεὲμ, τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας τῆς Παλαιστίνης καὶ τὸν ἱερὸν ποταμὸν Ἰορδάνην.

Ἦδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστόλων, μάλιστα

δ' ἀπὸ τῶν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ἑλένης ἐκείνης, ἧτις διὰ τῆς προσκυνήσεως αὐτῆς εἶχεν ἐλκύσει τὰ βλέμματα πάντων τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλῆμ καὶ, οὕτως εἶπεν, εἶχεν ἀνακαλύψει αὐτὴν ἐκ νέου, αἱ χώραι ἐκείναι ἦσαν τὸ τέρυμα τῆς χάριτος τῆς ὅλης Χριστιανωσύνης. Ὡς πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἕλλην Ὀριγένης, οὕτως εἶχεν ἔλθει ἐν ἔτει 386 καὶ ὁ Λατίνος πατὴρ τῆς ἐκκλησίας Ἱερώνυμος εἰς Ἱερουσαλῆμ, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς εὐσεβοῦς αὐτοῦ φίλης Παύλας. Ἡ εὐγενὴς αὐτῇ Ῥωμαία Ἰδρυσε μονὴν τινα ἐν Βηθλεὲμ, ἐν ἣ ἐγκαθιδρύθη καὶ διέμεινεν ὁ Ἱερώνυμος. Καὶ ἐκείνος δ' ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ ἐγγύς τὰς κακίας τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, αἱ δὲ κρίσεις αὐτοῦ ἐπεκύρονον τὰς τοῦ συγχρόνου αὐτοῦ Γρηγορίου Νύσσης¹. Ἐνταῦθα δ' ἔγραψε τὴν διάστημον μετάρρασιν τῆς Γραφῆς, τὴν Βουλγάταν, ἐφ' ᾗ σκοπῶ ἐξέμαθε τὴν ἑβραϊκὴν. Αὐτόθι δὲ μετέφρασε καὶ ἐπηύξησε καὶ τὸ Ὀνομαστικὸν τοῦ Εὐσεβίου, τὴν σπουδαίαν περιγραφὴν καὶ ἐξήγησιν τῶν ἱερῶν τόπων τῆς Ἱερουσαλῆμ καὶ τῆς Παλαιστίνης.

Ἐν Βηθλεὲμ εἶχε μάθει ὁ Ἱερώνυμος τὴν ἄλωσιν τῆς μεγάλης Ῥώμης ὑπὸ τῶν Γότθων τοῦ Ἀλαρίχου καὶ ὀδυνηθεὶς ἐθρήνησεν αὐτήν. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε προσβύτης ἐνενηκοντούτης, δεκαοκτῶ ἔτη πρὸ τῆς ἀφίξεως τῆς Εὐδοκίας.

Πολλοὶ προσκυνηταὶ ἐκ τῆς Δύσεως ἀπέμεινον ἐν τῇ Ἱερουσαλῆμ ἵνα περᾶνωσι τὸν βίον ἐν ταῖς αὐτοῦ μοναῖς. Πλὴν δὲ τῆς Αἰγύπτου ἐν οὐδεμιᾷ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὑπῆρχον οὕτω πολλοὶ τὸ πλῆθος μοναχοὶ καὶ ἀσκηταὶ ὡς ἐν Παλαιστίνῃ. Ἔθια εἰσῆγαγεν αὐτοὺς ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Νεῖλου ὁ Ἰλαρίων κατὰ τὰ μέγα τοῦ τετάρτου αἰῶνος. Εἶχον δ' ἐγκατασταθῆ περὶ τὴν ἁγίαν πόλιν ἐν ὄρεσι, κοιλάσι καὶ ἐρήμοις, ὡς οἱ σύντροφοὶ αὐτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Θεβαΐδος. Τοιαύτας δὲ συστάδας κεχωρισμένων ἀσκητικῶν καλυβῶν ἢ ἄντρων ἐκάλουον λαύρας καὶ διέκρινον αὐτὰς ἀπὸ τῶν κοινοβίων ἢ μοναστηρίων. Μεταξὺ δὲ τούτων ἐπιφανὲς ἦτο τότε ἰδίως τὸ μοναστήριον τοῦ ἀββᾶ Εὐθύμιου ὅπερ εἶχεν ἐγκαινιάσει ἐν ἔτει 428 ὁ πατριάρχης Ἰουβενάλις².

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλῆμ ἦτο ἡ παλαιότητα τῆς Χριστιανωσύνης, ὥρσειε δὲ νὰ εἶνε καὶ ἡ ἐπιφανεστάτη, ἐπειδὴ πρῶτος αὐτῆς ἐπίσκοπος ὑπῆρξεν ὁ Ἰάκωβος, σωματικὸς ἀδελφὸς τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἦτο ἐθνικὴ τῶν Ἰουδαίων, ἕως ἐπὶ Ἀδριανοῦ εἰσέφρησαν εἰς αὐτὴν συριακὰ καὶ ἑλληνικὰ στοιχεῖα, δι' ὧν ἐξἑλληνίσθη. Ἡ αὐτόθι ἐπισκοπὴ ἐκαλεῖτο ἀκόμη ἐπισήμως Αἰλία. Τὸν δὲ τέταρτον αἰῶνα ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀποστολικὸν Ἰδρυμα, τοῦ ὅπερ προὐκάλεσαν ἔριν περὶ πρωτοκαθεδρίας πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κιαισα-

1. Κωδ. Θεοδοσ. VI, 8, 22. Ἐδοκτον τῆς 20 Ὀκτωβρίου 418.

2. Θεοφάνης I, 158. Ὁ Κεδρηνὸς I, 581 διηγείται περὶ τῆς οἰκοδομήσεως ταύτης τῆς συναγωγῆς κατ' αὐτὸν φαίνεται κλεισθεῖσα ἤδη ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Α'.

3. Ἰδ. τὰ χωρία παρὰ τῷ Wesseling σ. 539—540.

1. Ἰδ. τὰ χωρία παρὰ Γιββωνί, κεφ. XXIII.

2. Le Quien, Oriens christianus τόμ. Γ' ἀρ. XLIV. Τὸν δ' αὐτόθι βίον τῶν ἐρημιτῶν περιέγραψεν ὁ Εὐάγγελος I, κ. 21.

ρσίας, ἐπειδὴ αὕτη ἦτο ἡ μητρόπολις ἀπάσης τῆς Παλαιστίνης, τῆς Ἀντιοχείας ἐχούσης τὴν πνευματικὴν ἀρχὴν ἀπάσης τῆς Ἀνατολῆς. Εἶτα δὲ κατὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον τῷ 451, ἦτοι ὑπὲρ τὰ δεκατρία ἔτη μετὰ τὴν προσκύνησιν τῆς Εὐδοκίας, κατώρθωσεν ὁ ἐπίσκοπος Ἰουβενάλις νάνκηρυχθῶσι τὰ Ἱεροσόλυμα ἀνεξάρτητον πατριαρχεῖον ἔχον ὑφ' ἐαυτοῦ τοῦ ἐν ἀπάσῃ τῇ Παλαιστίνῃ θρόνου. Ὁ Ἰουβενάλις δὲ οὗτος εἶχε γεῖνει γνωστὸς ὡς μανιώδης ἐχθρὸς τοῦ Νεστορίου καὶ ἐμπαθῆς ὁπαδὸς τοῦ Κυρίλλου ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ἐρέσου, ἐντεῦθεν δὲ πάντως θά ἐγνώριζεν αὐτὸν ἡ Εὐδοκία¹.

[Ἐπιταὶ συνέχεται].

Γνωστὸν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς, μεταξύ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἔργων, συνέγραψε καὶ «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἰωσήφ Γαριβάλδη», ἐν οἷς μετὰ τῆς συνήθους ἀπὸ ἀπαραιτίου τέχνης καὶ χάριτος ἱστορεῖ λεπτομερῶς καὶ ζωηρότατα τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἄρτι ἐκλιπόντος μεγάλου Ἰταλοῦ πατριώτου ἐν τε τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ καὶ κατόπιν ἐν Ἰταλίᾳ, παριστῶν αὐτὸν τὸν στρατηγὸν διηγούμενον ἀφελῶς τὸν πλήρη περιπετειῶν καὶ κινδύνων βίον του. Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου παραλαμβάνομεν τὰ τρία πρῶτα κεφάλαια, ἐν οἷς περιγράφεται ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Γαριβάλδη, πιστεύοντες ὅτι εὐάρεστον παρέχον ἀνάγνωσμα εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς «Ἐστίας».

Σ. τ. Δ.

ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΓΑΡΙΒΑΛΔΗ

Ἐγεννήθη ἐν Νίκαιαν τὴν 22 Ἰουλίου 1807 οὐχὶ μόνον ἐντὸς τῆς αὐτῆς οἰκίας ἀλλὰ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ δωματίου ὅπου ἐγεννήθη ὁ Μασσένας. Ὁ ἔνδοξος στρατάρχης ἦτον, ὡς εἶνε γνωστὸν, υἱὸς ἀρτοποιοῦ. Τὸ ἰσόγειον τῆς οἰκίας εἶνε μέχρι τῆς σήμερον ἀρτοποιεῖον. Πρὶν ὅμως ὁμιλήσω περὶ ἐμαυτοῦ, ἃς μοι ἐπιτραπῆ νὰ εἶπω τινὰ περὶ τῶν ἐξαιρέτων γονέων μου, τῶν ὁποίων ὁ ἔντιμος χαρκτηρὴ καὶ ἡ μεγάλη φιλοστοργία ἔσχον τοσαύτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς μου καὶ ἐπὶ τῶν φυσικῶν μου διαθέσεων.

Ὁ πατὴρ μου Δομένικος Γαριβάλδης, γεννηθεὶς εἰς Χιαδάρην, ἦτο υἱὸς ναυτικοῦ καὶ ναυτικὸς ὁ ἴδιος· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἀνοιχθέντες εἶδον τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὤρσειε νὰ διαγάγη σχεδὸν ἅπασαν τὴν ζωὴν του. Βεβαίως ἀπέειχε τοῦ νὰ ἔχη τὰς γνώσεις, ἃς ἔχουσι συνήθως οἱ ἀνθρωποι τοῦ ἐπαγγέλματός του, καὶ πρὸ πάντων οἱ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς. Ἐλαβε τὰς ναυτικὰς γνώσεις του οὐχὶ εἰς εἰδικὴν σχολὴν, ἀλλ' ἐντὸς τῶν πλοίων τοῦ πάππου μου. Μετὰ ταῦτα ἐδίδοικε ἰδίῳ του πλοῖον, καὶ πάντοτε ἐτύγγανον αἰσίας ἐκβάσεως αἱ ἐπιχειρήσεις του. Ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ὑπέστη πολυάριθμα συμβεβηκότα, τὰ μὲν εὐτυχῆ τὰ δὲ ἀτυχῆ, καὶ πολλάκις ἤκουσα νὰ λέγωσιν ὅτι ἠδύνατο ν' ἀφήσῃ ἡμᾶς πλουσιωτέρους. Ἀλλ' ὀλίγον μὲ ἐνδιαφέρει τὸ τοιοῦτον. Ἦτο ἐλεύθερος ὁ δυστυχῆς πατὴρ νὰ ἐξοδεύσῃ ὅπως ἐπεθύ-

1. Quien. ἐν τῷ μ. Γ'.

μει χρήματα τοσοῦτον ἐπιμύχθως ἀποκτηθέντα, καὶ τῷ εἶμαι εὐγνώμων διὰ τὸ ὀλίγον ὅπερ μοι ἀφῆκεν. Ἄλλως τε ὑπάρχει τι τὸ ὁποῖον οὐδέμιν ἀμφιβολίαν ἀφίνει περὶ τῆς στοργῆς του· ὅτι ἐξ ὅλων τῶν χρημάτων, ἅτινα ἔρριψεν εἰς τὸν ἀέρα, τὰ διὰ τὴν ἀνατροπὴν μου καταβλήθέντα εἰς τὰ ὀλισθήσαντα τῶν χειρῶν του μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐχαριστήσεως, μολονότι ἡ ἀνατροπὴ αὕτη ὑπῆρξε βαρῦ φορτίον ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς καταστάσεώς του.

Μὴ νομίσῃ ὅμως ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἡ ἀνατροπὴ αὕτη ἦτο ἐντελῶς ἀριστοκρατικὴ. Ὅχι· ὁ πατὴρ μου δὲν μ' ἐδίδαξεν οὔτε τὴν γυμναστικὴν, οὔτε τὴν ὀπλαστικὴν, οὔτε τὴν ἵππασίαν. Ἐδιδάχθη τὴν γυμναστικὴν ἀνέρπων ἐπὶ τῶν προτόνων καὶ ὀλισθαίνων ἐπὶ τῶν σχοινίων· τὴν ὀπλαστικὴν ὑπερασπιζόμενος τὴν κεφαλὴν μου καὶ προσπαθὼν νὰ σχίσω τὴν κεφαλὴν τῶν ἄλλων· τὴν δὲ ἵππασίαν, λαμβάνων παράδειγμα ἐκ τῶν πρώτων ἵππέων τοῦ κόσμου, τουτέστι τῶν Γόττων.

Ἡ μόνη σωματικὴ ἐξάσκησις τῆς νεότητός μου (καὶ διὰ ταύτην ἀκόμη δὲν ἔσχον διδάσκαλον) ἦτο τὸ κολύμβημα. Πότε καὶ πῶς ἔμαθον νὰ κολυμβῶ δὲν ἐνθυμοῦμαι· μοι φαίνεται ὅτι πάντοτε ἐγνώριζον αὐτὸ, καὶ ὅτι ἐγεννήθη ἀμφίβιος. Ὡς τε μ' ὅλην τὴν μικρὰν ἐπιθυμίαν ἦν πάντες οἱ γνωστοί μου γνωρίζουν ὅτι ἔχω εἰς τὸ νὰ πλέω τὸν πανηγυρικόν μου, λέγω ἀπλῶς, χωρὶς νὰ στοχάζωμαι ὅτι πρέπει τις νὰ καυχῆθῃ δι' αὐτὸ, ὅτι εἶμι εἷς τῶν ἐπιτηδειότερων κολυμβητῶν. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ καυχῶμαι, οὔσης ἐγνωσμένης τῆς ἐμπιστοσύνης ἣν εἶχον εἰς ἐμαυτὸν, ἀν ποτὲ δὲν ἐδίστασα νὰ βιβθῶ εἰς τὴν θάλασσαν ὅπως σώσω τὴν ζωὴν τινος τῶν δούλων μου.

Ἄλλως τε, ἐὰν ὁ πατὴρ μου δὲν μ' ἔμαθε ταύτας τὰς ἀσκήσεις, τοῦτο ἦτο σφάλμα μᾶλλον τοῦ αἰῶνος ἢ ἰδικόν του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἱερεῖς ἦσαν οἱ ἀπόλυτοι κύριοι τοῦ Πεδεμοντίου, καὶ αἱ σταθεραὶ αὐτῶν προσπάθειαι, ἡ ἐπιμονὴ αὐτῶν ἐργασία ἔτεινε μᾶλλον εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τοὺς νέους ἀνωφελεῖς καὶ ἀνηρούς μοναχοὺς ἢ πολίτας ἐπιτηδειοῦς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος των. Προσέτι καὶ ὁ μέγας ἔρωσ θν ἔτρεψε πρὸς τὰ τέκνα του ὁ δυστυχῆς πατὴρ μου ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φοβῆται καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἔχνη πάσης σπουδῆς δυναμένης εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐπιφέρῃ κίνδυνόν τινα εἰς ἡμᾶς.

Ὅσον διὰ τὴν μητέρα μου, Ῥόζαν Ῥαγιούνδου, κηρύττω μεθ' ὑπερηφανίας ὅτι ἦτο τὸ πρότυπον γυναικείας ἀρετῆς. Ἐκαστος υἱὸς ὀφείλει ἀναμφιβόλως νὰ εἴπῃ περὶ τῆς μητρὸς του ὅ,τι λέγω περὶ τῆς ἐμῆς, ἀλλ' οὐδεὶς θέλει εἶπει αὐτὸ μετὰ μεγαλειτέρας πεποιθήσεως. Μία τῶν μεγαλιτέρων πικριῶν τῆς ζωῆς μου ἦτο καὶ ἔσεται τὸ ὅτι δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποκαταστήσω αὐτὴν εὐτυχῆ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐλύπησα καὶ κατέστησα ὀδυνηρὰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ὑ-